

د بریښنايي تکنالوژي پر مټ سوداګريزې لارې چارې

لنډيز

دا چې اوسنی نړۍ د یوه کلی حیثیت غوره کړیده چې علت یې د تکنالوژي ایجاد او پرمختګ دی چې همدغې تکنالوژي کې ورځ تر بلې تغیراتو د سوداګري په برخه کې هم زیات تغیرات او پرمختګ رامنځته کړیدی. پوهیږو چې بریښنايي سوداګري د دودیزې سوداګري (هغه سوداګري چې د فزیکي سیستمونو په واسطه سرته رسیري) په پرتله ډیرې ښیګڼې لري. څرنگه چې کامرس (بشپړه سوداګري) د کاروبار هغه برخه ده چې په هغه کې ټولې هغه مرحلې شاملې دي چې تولید شوي شیان د تولید له ځایه تر مستهلکینو پورې په رسولو کې مرسته کوي. یا ټولې هغه اقتصادي کړنې چې توکي د تولید له ځایه مصرف کوونکو ته رسوي، د سوداګري یا کامرس په نوم، او هغه سوداګري چې په هغه کې د اجناسو او خدماتو د پېرودلو او پلورلو پروسه د انټرنیټ په ذریعه ترسره شي، د بریښنايي سوداګري په نوم یادیري.

بریښنايي سوداګري نړیوال لاس رسې کې پوره پوره مرسته کوي، مونږ کولی شو په حد اقل پانګې سره خپل مارکیټ ته توسعه ورکړو. یوه کمپنۍ کولی شي په اسانۍ، لږ لګښت، کم وخت، پراخه ساعتونو، له مشتریانو سره صمیمانه تعامل، د واین کموالی، او چټکتیا سره ډیر مشتریان او نړیواله کچه ډیر مناسب تجارتي ملګري پیدا کړي.

بریښنايي سوداګري په مختلفو شکلونو سره لکه B2C، B2B، B2G، C2C، G2C او داسې نورو بڼو سره د مختلفو بریښنايي تکنالوژيو پر مټ لکه تلګرام، ټلکس، ټلېفون، بیسیم، موبایل فون، بریښنالیک، انټرنیټ او داسې نورو لارو ترسره شي، چې د سوداګري د پرمختګ او په نهایت کې د یوه هیواد د اقتصادي پیاوړتیا سبب ګرځي.

سریزه

مونږ او تاسې په اوسني وخت کې په داسې نړۍ کې ژوند کوو چې کولای شو په یو څو ثانیو کې د نړۍ ګوټ ګوټ سره د مختلفو لارو لکه ټلېفون، انټرنیټ، بریښنالیک او داسې نورو وسایلو په مټ اړیکه قایمه کړو. دا چې نړۍ د یوه کلی حیثیت غوره کړیده، نو کولای شو په نړۍ کې چې څه تغیرات رامنځته کیري په اسانۍ سره لاسرسی پیدا کړو چې دا ټول د انسانانو د هڅو او کوښښونو نتیجه ده. انسانان کوښښ کوي چې خپلې اړتیاوې او غوښتنې پوره کړي، ددغو غوښتنو د پوره کولو لپاره انسانان په نړۍ کې بیلابیلې کړنې ترسره کوي، تر څو په خپلو یا د نورو انسانانو د کړنو په نتیجه کې خپلو غوښتنو ته ځواب ووايي. انسانان چې په نړۍ کې دکټي په منظور کومي کړنې ترسره کوي کاروبار بلل کیري. څرنگه چې کاروبار پراخه اقتصادي مفهوم لري او عبارت له هغو ټولو مشروع کارونو څخه دی چې معمولاً د اجناسو او خدماتو د تولید، توزیع او کټي لاسته راوړلو په مقصد ترسره کیري. نو کاروبار په یوه ټولنه کې د بی وزلۍ او بیکارۍ په له منځه وړلو کې او د ټولني په پرمختګ او هوساینه کې ډیر بارز نقش لوبوي. خو څرنگه چې اوسنی وخت کې کاروبار او تجارت په یوه نوې بڼه رامنځته شوي دي، نو مونږ به د مختلفو بریښنايي تکنالوژيو په مټ په سوداګري بحث کوو، کوم چې په افغانستان کې یې زیات ضرورت احساس کیري؛ ترڅو، دودیزې سوداګري په ځای نوې سوداګريزې لارې چارې پکار واچول شي او په اساس یې سوداګري چټکه او د هیواد موجوده اقتصادي وضعیت ته بهبود ورکړل شي.

موخي

ددغې مقالې له لوستلو ورسته به لوستونکي وکولی شي چې په لاندې مواردو پوه شي :

۱. بریښنايي سوداګري.
۲. بریښنايي سوداګري د دودیزې سوداګري سره پرتله.
۳. بریښنايي سوداګري رامنځته کیدل.
۴. بریښنايي سوداګري ډولونه.

۵. د برېښنايي تکنالوژيو پر مټ برېښنايي سوداگري تر سره کيدل.
۶. برېښنايي سوداگري عملاً پروسس کيدل.
۷. په ۲۰۱۷ کال کې په نړۍ کې تر ټولو لوی لس د برېښنايي سوداگري مارکيټونه او خرڅلاو.
۸. په ۲۰۱۸ م کال کې د نړۍ تر ټولو لویي د برېښنايي سوداگري کمپنيو پيژندل.

د کار مواد او میتود

ددې څيړنېزې مقالې کړنلاره کتابخانه يي ده، چې په ترتيب کولو کې يې د داخلي او خارجي معتبرو علمي کتابونو، علمي ژورنالونو، څيړنيزو مقالو او باوري انټرنېټي سايتونو څخه گټه اخستل شوي ده. د مقالې په ليکلو کې د ذکر شويو ماخذونو د مطالعې او څيړنې وروسته زياتره شکلونه او عکسونه په دقيق ډول ترتيب شويدي او د يوې علمي ليکنې اړوند ټول اصول په بشپړ ډول په پام کې نيول شوي دي، او هم زيار ايستل شوی دی چې معلومات په ساده او روانه ژبه راټول، ترتيب او لوستونکو ته وړاندې شي.

د برېښنايي تکنالوژي پر مټ سوداگريزې لارې چارې

اقتصاد پوهان په دې عقيده دي چې د صنعتي انقلاب رامنځته کيدل او نړۍ د نني عصر معلوماتو ته داخلېدل چې په اساس يې د بشر په اقتصادي، اجتماعي، سياسي، فرهنگي او داسې نورو اړخونو کې ډير زيات مثبت او ژور بدلونونه رامنځته کړي دي، چې د سوداگري په برخه کې هم د تکنالوژي پرمختگ زيات نقش لوبولي دي. خاصاً دانټرنيت په رامنځته کيدو سره د معلوماتو پراختيا گړندی شوه او نن ورځ نړۍ د يوه کلي حيثيت غوره کړې دی. څرنگه چې اليکټرونيکي سوداگري په دې وروستيو کلونو کې د بشري ټولني له زيات هرکلي سره مخ شوي، او برېښنايي سوداگري په اوسنۍ نړۍ کې د سوداگري بڼه بدله کړې ده. نن ورځ د دوديزې (هغه سوداگري چې د فزيکي سيستمونو په واسطه سرته رسيري) پر ځای له برېښنايي سيستمونو څخه کار اخستل کيږي، په دې مانا چې نور فزيکي بڼه سوداگري خپل ارزښت له لاسه ورکړی او د انټرنېټي سيستمونو په واسطه سوداگري کيږي. له دې سترگې نشي پټيدای چې سوداگري د هيوادونو د اقتصادي پراختيا لپاره اهميت لري. د انټرنيت د شبکې په پراختيا سره، انټرنيت ته د لاسرسي او په سوداگريزو چارو کې د لږ لگښت له کبله سوداگري انټرنېټي شوي ده او پراختيا يې موندلې ده.

برېښنايي سوداگري د لومړي ځل لپاره په ۱۹۶۰ لسيزه کې په امريکا کې د ځينو صنايعو او لويو سازمانونو له لوري لکه د اوسپني پټلۍ، موټر جوړونې او نورو برخو کې د معلوماتو د برېښنايي مبادلي په ډول وکارېده او په ۱۹۸۰ لسيزه کې د انټرنيت نړيوالې شبکې رامنځته کيدو او په ۱۹۹۰ لسيزه کې د هغې د کارونې پراختيا د اليکټرونيکي مبادلو بڼه موقع رامنځته کړه، هغه مهال چې په ۱۹۹۴ م کال کې پوهنيزه او څيړنيزه برخه کې خپله وړتيا په ډاگه کړه، په پرمختللو هيوادونو کې سوداگريزې مؤسسې او بانکونه لومړني بنسټونه وو، چې له دې بهير څخه د گټه اخيستنې چټکې هلې ځلې يې وکړې. د همدو هڅو په پايله کې د برېښنايي سوداگري موضوع مطرح شوه او وده يې وکړه داسې چې انټرنيت نن ورځ په بانکي، کورنيو او نړيوالو اقتصادي فعاليتونو کې اصلي رول لوبوي. مخکې لدې چې برېښنايي سوداگري تعريف کړو، لومړی بشپړه سوداگري پيژنو.

بشپړه سوداگري (Commerce): بشپړه سوداگري د کاروبار هغه برخه ده چې په هغه کې ټولې هغه مرحلې شاملې دي چې توليد شوي شيان د توليد له ځايه تر مستهلكينو پورې په رسولو کې مرسته کوي. (۸:۸).

دا چې برېښنايي سوداگري څه ډول سوداگري ده، نو د برېښنايي سوداگري (E – Commerce) لپاره بيلابيل تعريفونه وړاندې شوي چې ځيني تعريفونه يې په لاندې ډول ذکر کوو.

د کمپيوټري ارتباطي شبکو څخه په گټه اخيستنې د ټولو سوداگريزو فعاليتونو سرته رسول برېښنايي سوداگري بلل کيږي يا په بل عبارت، برېښنايي سوداگري له کاغذ پرته د سوداگري يو ډول دی (۱:۲۶).

برېښنايي سوداگري د سوداگري هغه ډول دی، چې ټولې معاملې يې د اليکټرونيکي وسايلو پر مټ ترسره کيږي.

يا بريښنايي سوداگري د الکترونيکي وسايلو له طريقه په مستقيم ډول له خريد او فروش څخه عبارت ده، يا هغه سوداگريزې لارې چارې چې د الکترونيکي وسايلو پر مټ ترسره کيږي، الکترونيکي يا بريښنايي سوداگري بلل کيږي.

د WTO له نظره بريښنايي سوداگري د ارتباطي طريقو له لارې د توليد تبليغ، توزيع او خرڅلاو څخه عبارت دی، چې زياتره ددغو په انترنيت پورې محدود وي .

اروپايي کميسيون (۱۹۹۷) له نظره بريښنايي سوداگري د اطلاعاتو يا معلوماتو الکترونيکي انتقال او ورکړه ده چې په هغه کې متن ، آواز او عکس هم شامل وي، بريښنايي سوداگري بلل کيږي.

د بريښنايي سوداگري په وسيله د پير او پلور اړوند معلومات تبادلې او د توکو د لېږد رالېږد لپاره اړين معلومات په لږ زحمت او چټک ډول سرته رسيږي. شرکتونه يو له بل سره د اړيکو د ټينگښت په برخه کې کوم محدوديت نه لري او د هغوی اړيکې هم په ډير ساده او چټک ډول ټينگيږي. که پورتنی تعريف ته په کتو په لنډ ډول ووايو د انترنيتي شبکې له لارې پير او پلور بريښنايي سوداگري بلل کيږي؛ خو بايد وويل شي چې په دې وروستيو کې د بريښنايي سوداگري لمن ډيره پراخه شوې، د مؤسسو سوداگريز او مالي خدمتونو او پانگه ټول په دې تعريف کې راټوليږي. په حقيقت کې بريښنايي سوداگري د بريښنايي معلوماتو د تبادلې او سوداگريزو راکړو ورکړو يوه بله کرښه ده چې د بريښنايي پول په حيث يې د سوداگريزو مرکزونو تر منځ د اړيکو اسانتياوې رامنځته کړې دي.

بريښنايي سوداگري د سوداگري هغه ډول دی چې ټولې معاملي يې د انترنيت په وسيله تر سره کيږي او د گڼ شمېر ډولونو په لرلو سره د انترنيت يو مهم اړخ گڼل کيږي. بريښنايي سوداگري گټه اخيستونکو ته دا فرصت برابروي، چې د خپلو توکو د پير او پلور لپاره پرته له ځنډ او خنډ څخه يو له بل سره خپل مالونه شريک کړي. په بريښنايي سوداگري کې اړ نه يو چې سوداگريز مالونه د پير او پلور لپاره په ورځو او اونيو انتظار وباسو، بلکې په اسانۍ سره کولی شو په ډيره ساده طريقه د خپل موبایل او کمپيوټر له لارې د نړۍ په گوټ گوټ کې په ډيره لږه موده کې د توکو پير او پلور ترسره کړو.

او سمهال په نړۍ کې زياتې بريښنايي سوداگريزې شبکې موجودې دي چې په نړۍ کې يې لوی اقتصادي انقلاب رامنځته کړی دی، خو د بريښنايي سوداگري لومړنۍ شبکه د امريکا په متحده ايالتونو کې په ۱۹۹۴ م کال کې د جېف بېزوس له خوا د امازون (Amazon) په نامه رامنځته شو چې مرکزي دفتر يې په واشنگټن کې ده. نوموړې شبکې په لومړيو کې د کتابونو له پلور څخه پيل وکړ او وروسته يې د بيلابيلو توکو پير او پلور ته لاس واچاوه چې اوسمهال هر کال په ميلياردونو ډالرو راکړه ورکړه کوي. (۱:۲۷)

د تاسيس کال (ميلادي)	نوم	گڼه
۱۹۹۴	Amazon	۱
۱۹۹۵ - مارچ	Yahoo	۲
۱۹۹۵ - سپتمبر	eBay	۳
۱۹۹۵ - دسمبر	Alta Vista	۴
۱۹۹۶	Hotmail	۵

۱۹۹۸	Go To	۶
۱۹۹۸	Google	۷
۱۹۹۹	Blogger	۸
۱۹۹۹	Alibaba	۹
۱۹۹۹	My Space	۱۰
۲۰۰۱	Wikipedia	۱۱
۲۰۰۲	Last.fm	۱۲
۲۰۰۳	Skype	۱۳
۲۰۰۳	Second Life	۱۴
۲۰۰۴	Facebook	۱۵
۲۰۰۵	YouTube	۱۶
۲۰۰۷	Joost	۱۷

۱: جدول: د ځينو نړيوالو برېښنايي شبکو نومونه او تاسيس کالونه (۳۸:۵)

د برېښنايي سوداگري د رامنځته ته کيدو مراحل Steps of Electronic Commerce

برېښنايي سوداگري ورځ تر بلې د پراخوالي په حالت کې ده نو کولی شو چې د برېښنايي سوداگري مرحلې په پنځو برخو ووېشو.

۱ – وېترين مرحله :

په اولو کې شرکتونو او سازمانونو کوښښ کاوه چې خپلو محصولاتو او توليداتو ته الیکټرونیکي بازارموندنه وکړي، نو ددې لپاره به یې ساده سایټ ته د خپلو محصولاتو او توليداتو په اړه مالومات پورته کول تر څو یې مصرف کوونکي وويني او خوښ یې شي. په حقیقت کې دغه مرحله د وېترين مرحلې په نوم یادیده.

۲ – قوي ډیټابیس مرحله :

په دوهمه مرحله کې دغه ساده سایټ په یو قوي ډیټابیس (Data Base) بدل شو. او د خپلو اطلاعاتو لپاره یې ور څخه استفاده کوله، مشتریانو به د محصولاتو د اخیستلو غوښتنه هم د همدې سایټ پواسطه کوله خو بیا هم دغه مرحله د کار لاندې وه ځکه د پیسو ورکړه به په پخواني شکل سره تر سره کیده.

۳ – اړیکه نیولو مرحله :

پدغه مرحله کې به د سایټ له مدیر سره تماس یا اړیکه نیول کیده د Voice یا Chat e-mail له لارې به مدیر پواسطه په لنډ وخت کې ځواب درکول کیده او خپل مالومات او اطلاعات به په لنډه موده کې د اخیستونکي او خرڅوونکي تر منځ تبادلې کیده.

۴ – انټرنیټ ایجاد:

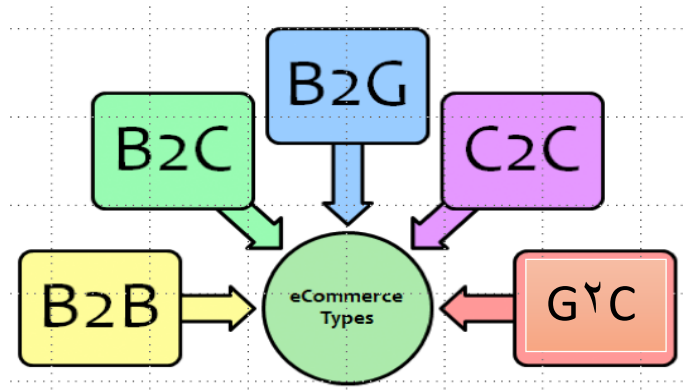
په څلورمه مرحله کې انټرنیټي اسانتیاوې هم برابرې شوې، د مشتریانو او خرڅوونکو تر منځ د موافقې څخه وروسته به دمالي ادارو او بانکونو پواسطه چې د دوی نماینده گي وي د پیسو ورکړې به صورت نیوه.

۵ – کامله مرحله:

پنځمه مرحله چې د کاملې مرحلې په نوم یادېږي، په دې مرحله کې منځگړې ادارې موجودې وي، او کله چې اخیستونکي او خرڅوونکي معاملات کوي، نو منځگړې ادارې یې تکمیلوي یعنې جنس اخیستونکي ته انتقالوي او پیسې خرڅوونکي ته لیري. چې دا یوه داسې کامله مرحله ده، چې د راکړې ورکړې ټول عملیات په سازمان کې تر سره کیږي.(۳۴:۱)

د برېښنايي سوداگري ډولونه The kinds of Electronic Commerce

په بریښنايي سوداگري کې د انټرنیټ استعمال ددې سبب شوی چې په برقي سوداگري کې مختلف موډلونه رامنځته شي دغه موډلونه چې په برقي سوداگري کې منځ ته راځي د دريو ډلو کمپنۍ، مشتري او دولت تر منځ رامنځته کيږي. د موډلونو دغه شکلونه زيات دي چې ځينې مهم يې په لاندې ډول واضح کوو.

۱: شکل: د بریښنايي سوداگري مختلف ډولونه (<https://www.marketing&ecommerce.mx>)

B۲B تجارت (Business to Business):

دا ډول بریښنايي سوداگري د دوو کمپنیو تر منځ واقع کيږي، چې د دوو کمپنیو تر منځ د ارتباطاتو په ذریعه معاملات تر سره کيږي. په دې ډول تجارت کې پلورنکی او پیرودونکی دواړه سازمانونه وي. په دغه ډول تجارت کې اخیستونکی وړاندیز کوي او خرڅوونکی د اخیستونکي وړاندیز قبلوي. د مثال په ډول یوه کمپنۍ خام مواد خرڅوي او بله کمپنۍ خام مواد اخلي او د هغې څخه خپل تولیدات جوړي. چې ښه مثال یې د Cisco په نوم کمپنۍ ده چې په ۱۹۹۶م کال کې یې خپل الیکټرونیکي سایټ په کار واچاوه.

(۲۶۹:۵)

۲: شکل: د B۲B تجارت اړیکه (<https://www.ecommercewiki.org>)

B۲C تجارت (Business to customer):

په دغه ډول تجارت کې خرڅوونکی Business Organization یا تجارتي سازمان وي او اخستونکی مشتری وي. په دغه ډول تجارت کې فزیکي اجناس لکه: کتابونه، بنجاره سامانونه او همدارنگه د معلوماتي اجناسو خرڅول لکه: برېښنايي کتابونه ډیجیټلي شیان شامل دي. ښه مثال یې هغه کمپنۍ دي چې په Online ډول خرید او فروش کوي. Walmart، Amazon او CD now یې ښه مثالونه دي. (۲۰:۷)

۳: شکل: د کاروباري سازمان او مستهلك يا مشترې تر منځ اړیکه (<https://www.telebazyabi.com>)

C۲C تجارت (Customer to Customer):

دا ډول برېښنايي سوداګري د خصوصي اشخاصو تر منځ صورت نیسي، چې د سوداګري په دغه ډول کې اخستوونکی او خرڅوونکی دواړه مشتریان وي. مثلاً: یو مشتری خپل شخصي موټر، موټر سیکل او داسې نور اجناس خرڅلاو ته وړاندې کوي او بل مشتری د همدغو اجناسو د اخستلو امر کوي. eBay سایټ د C۲C تجارت یو ښه مثال ده. (۳۱:۱)

۴: شکل: د مشترې او مشترې ترمنځ د سوداګري اړیکه (<https://www.sendgrid.com>)

B۲G تجارت (Business to Government):

دغه ډول تجارت د شرکتونو او دولتي ارګانو تر مینځ سوداګري په بر کې نیسي. یا په بل عبارت دغه ډول برېښنايي سوداګري د کمپنیو او عامه سکتور تر منځ صورت نیسي. یانې دلته د حکومت او کمپنیو تر منځ سوداګري او د معلوماتو تبادله صورت نیسي لکه د کمپنیو څخه د دولت اخیستنې، کمپنۍ دولت ته مالیات تادیه کوي، جواز اخیستل او داسې نور.

۵: شکل: د تجارتي سازمان او دولت ترمنځ د سوداګريزې راکړې ورکړې اړیکه

G2C تجارت (Government to Citizen):

دغه ډول موډل ددې لپاره ده چې عامه خلکو ته دولتي کارونه په لنډ وخت او ښه ډول تر سره شي، نو دلته دولت په همدې موخه د خپلو خلکو لپاره د ځينو سايټونو ملاتړ کوي لکه د پاسپورټ، ليسانس، جواز او داسې نور خدمات په انلاين شکل دولت افرادو ته وړاندې کوي. (۵ : ۲۶)

۶: شکل: د دولت او عوامو ترمنځ د اړیکو قايم کيدل

بريښنايي ټکنالوژي په مټ سوداگريزي لارې چارې

بريښنايي سوداگري د ننی نړۍ د سوداگري يو پرمختللی شکل دي چې د مختلفو بريښنايي ټکنالوژيو په مټ ترسره کيږي. چې هدف او موخه يې د پيغام يا خبر رسول، اړیکه نيول او په نهايت کې اخيستل او خرڅول دي. چې کولای شو د لاندې ارتباطي لارو پواسطه بريښنايي سوداگري تر سره کړو.

۱ – ټيلي گرام Telegram

۲ – ټليفون Telephone

۳ – ټليکس Telex

۴ – بيسيم Wireless

۵ – فکس ماشين Fax

۶ – مبابيل فون Mobile Phone

۷ – انټرنېټ Internet

۸ – بريښنالیک E-Mail

۱ – ټلگرام: ددې وسيلې په ذريعه مونږ کولای شو چې پيغام يا خبر په چټک ډول سره له يو ځای څخه بل ځای ته ولېږو په بريښنايي سوداگري کې ټلگرام ځانگړی اهميت لري ځکه ددې په واسطه يو سوداگر خپله پريکړه يا پيغام ډيرو ځايونو ته په لږ وخت کې رسوي. په ټلگرام کې بايد الفاظ په لنډ او مختصر ډول سره وي تر څو د زيات مصرف څخه مخنيوی وشي.

۲ – ټليفون : دا اله د لومړي ځل لپاره د سکاټلنډي اوسيدونکي اليکزانډر گراهم بل لخوا په کال ۱۸۷۶ م کې رامنځته شوه د ټليفون په ايجاد سره په سوداگري کې لا پرمختگ رامنځته شو، او د خلکو تر منځ واټن له منځه لاړ د ټليفون په واسطه په خپل کور او دفتر کې د بازار څخه مالومات تر لاسه کړي د توکو د اخيستلو او خرڅولو تړونونه وکړي او ټليفون په ذريعه خپلو توليداتو ته نوي بازارونه پيدا کړي. ټليفون سيستم له ټلگرام څخه بهتر ده ځکه د ټليفون په ذريعه مخامخ د بل شخص سره اړیکه نيول کيږي، په ټليفون کې په الفاظو باندې پابندي نه وي، دلته مصرف د وخت په اساس وي، د ټلگرام په پرتله پيغام ژر ليږل کيږي او داسې نور.

۳ - **تلیکس** : د تلیکس په واسطه هم پیغام ژر لیږل کیږي چې د تایپ ماشین په څیر کارول کیږي. کله چې مونږ وغواړو چې کوم ځای ته پیغام ولېږو نو د لیږد شوی ځای د پیغام په ماشین د پیغام پرنټ راځي نو وایو چې تلیکس هم د بریښنايي سوداګري یوه مهمه بریښنايي وسیله ده چې په سوداګري کې یې مهم نقش لوبولی دي.

۴ - **بیسیم** : له بیسیم څخه موخه یې له سیمه د پیغام رسول دي چې دا د موبایل په ډول هیڅ ډول تار ته ضرورت نه لري نو کولای شو ددې په واسطه هم پیغام یا خبر ولېږو چې دا له هم په بریښنايي سوداګري کې مهمه ده.

۵ - **فکس ماشین** : دا هم د پیغام لیږدولو یوه وسیله ده د فکس ماشین د تلیفون سره اړیکه لري کله چې پیغام لیږدول غواړی لومړی هغه شخص سره تلیفوني اړیکه نیول کیږي د پیغام په هکله مالومات ورکول کیږي لدې وروسته پیغام د فکس ماشین ته داخلېږي چې دغه پیغام د اصلي کاپي په شکل د فکس ماشین ته لیږدول کیږي چې نوموړی له په بریښنايي سوداګري کې زیات اهمیت لري.

۶ - **موبایل فون** : موبایل فون چې په ۱۹۷۳م کال کې رامنځته شوی ده ګرځنده تلیفون ورته هم ویل کیږي ځکه چې کوم ځانګړی خاص ځای نه لري. هر چیرته چې شخص ځی دا هم ورسره ځي او هر وخت او هر ځای کولای شي چې له سوداګرو سره اړیکه ونیول شي. تر څو سوداګري ته انکشاف او پرمختګ ورکړل شي.

۷ - **انټرنیټ** : انټرنیټ د نړیوالو شبکو او دروازو له هغې مجموعې څخه عبارت دی، چې په خپلو کې د اړیکې لپاره د IP/TCP د قراردادونو له مجموعې څخه کار اخلي او په هغو کې د کارکوونکو لخوا ټول معلومات وړاندې او د اطلاعاتو تبادله تر سره کیږي. (۴:۱۳۸)

۸ - **ایمیل E - Mail** : دا د Electronic Mail مخفف ده چې د الکترونيکي پست له سیستم څخه عبارت دی. هره ورځ ډیر پیغامونه له یوې برخې بلې برخې ته استول کیږي

دلته یو پیغام ۱۸۶۰۰ میله في ثانیه کې له یوځای څخه بل ځای ته انتقالیږي، دغه د پیغام رسولو طریقه تر ټولو غوره طریقه ده او د پیغام لیږلو تیزه وسیله ده ددې پروګرام مسنجر ټولنیزې پانې عبارت دي له: Facebook، Yahoo، MSN او داسې نور نومونه یادولی شو. په لنډ ډول ویلای شو چې هغه مهم سایټونه چې په سوداګري په غوړیدا کې پراخه برخه اخلي او هم ډیر کارکوونکي لري دادي: Skype، Hotmail، Gmail، Viber، YouTube، Facebook، Yahoo، Google، Tweeter او داسې نور. (۴:۱۴۰).

د بریښنايي سوداګري عملیه

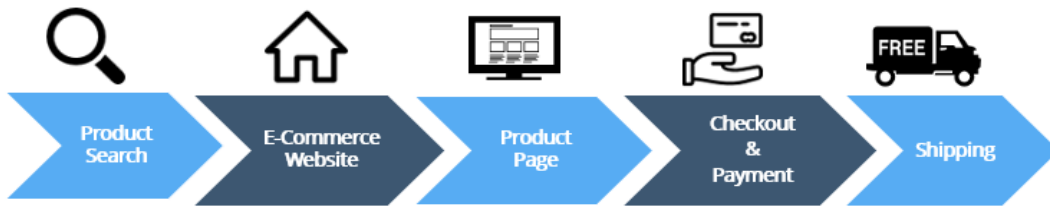
دا چې بریښنايي سوداګري عملاً څه ډول ترسره کیږي، په یو څو مرحلو کې یې په لاندې ډول واضح کړو.

۱. **Account جوړیدل**: له هر څه مخکې کله چې وغواړو بریښنايي معامله تر سره کړو، (په یوه ویب سایټ کې غواړو خریداري وکړو) نو اول به په نوموړي سایټ کې یو حساب پرانیزو چې نوم، ایمیل پته او داسې نور موارد په کې ثبت کیږي. بیا کولای شو چې د نوموړي ویب سایټ ټولو اجناسو اخیستلو ته لاره پیدا کړو.

۲. **تولید انتخابول**: کله چې یو پیږدونکی یو انلاین پلورنځي ته ننوزي، نو د Shopping Cart په مرسته خپل اړتیا وړ توکي باندې کلیک کوي او د Add to My Cart کمانډ ورکوي، او توکی ستاسو ټوکری ته انتقالیږي.

۳. **پیسو غوښتنه کول**: کله چې توکی انتخاب او ستاسو ټوکری ته ولېږدول شو، له دې وروسته ویبپاڼه د پیسو غوښتنه کوي، چې دلته مهمه خبره دا ده؛ چې پیږدونکی باید بریښنايي کارت ولري. چې ښې نمونې یې ماسټر کارت، ویزه کارت او کریډیټ کارت دي، او یا هم باید پیږدونکی په انلاین ډول د خپل بانکي حساب سره وصل وي. وروسته له دې له پیږدونکي څخه د توکو د قیمت مطابق پیسې ګرځول کیږي. د پیسو برقي لیږد ډیرې ګټې لري لکه کم مصرفه دي، لیږد یې سهولت لري، غلا مخنیوي کیږي، حساب لرونکی په خپل حساب ښه پوهیدای شي، کم وخت نیسي او همدارنګه دولت لپاره د مالیاتو اخیستلو سهولت موجود وي. (۸:۳۰۰)

٤. جنس انتقال : پدي مرحله کي اجناس د پيرونکي موقعيت ته انتقاليري يانې د پيسو په سپارلو سره د توکي ملکيت تاسو ته انتقاليري او هغه خای چي تاسو وغواړي هلته تاسو ته توکی د نوموړي شرکت لخوا انتقاليري (٢٩:١).

٧: شکل: د بريننايي سوداگري تر سره کيدو مراحل (<https://www.demoup.com>)

<https://www.socialapemarkiting.com>

٨: شکل: په ٢٠١٧ م کال کي د بريننايي سوداگري د نړۍ تر ټولو د خرڅلاو لوی مارکيتونه

Below are the top E-Commerce Companies in World

۲۰۱۸:

1st Place : Amazon

2nd Place : JD.com

3rd Place : Alibaba

4th Place : Walmart

5th Place : Booking Holdings

6th Place : Shopify

7th Place : Rakuten

8th Place : Otto

Top 10 Ecommerce Websites in the World

۹: شکل: په ۲۰۱۸ م کال کې د بریښنايي سوداګرې د نړۍ تر ټولو لس غوره وېبسایټونه (<https://www.digonair.com>)

پایله

پوهیږو چې نړیوالتوب (Globalization) ننی نړۍ د حیرانونکو اقتصادي او سوداګریزو بدلونونو پر لوري بېولي، دا په دې مانا چې سوداګریزو اړیکو او اقتصادي پرمختګونو لومړی د هیواد په دننه کې کوچني پروانه و هلي او له هغه وروسته یې د هیواد له پولو هغه خوا د نړۍ تر څلورو کونجونو رسېدلی، د وخت په تیریدو دا سوداګریزې اړیکې او اقتصادي پرمختګ داسې چټک ګامونه اخیستي، چې تصور یې هم نه شو کیدای. په نړۍ کې نوی اختراعات او نوښتونه ددې سبب شول چې په لویه کچه اقتصادي خوښتونه پیل او دنړۍ تر ګوټ ګوټ پورې ورسیري. د انټرنیټ او ځینې نورو بریښنايي سیستمونو منځ ته راتګ بریښنايي سوداګرې ته لاره برابره کړه، اوسمهال ډېری کاروباریان د خپلو توکیو د پېر او پلور لپاره له بریښنايي وسیلو کار اخلي، چې دې کار بشري ژوند له ډیرو اسانتیاوو سره مخ کړی، اوس د خپلو سوداګریزو مالونو څخه د خبروایي لپاره نه اړ کیږو چې په ساعتونو، ورځو او اونیو انتظار وکړو، بلکې په ډیره ساده بڼه له خپل موبایل ټلیفون کار اخلو، بریښنالیک استوو او د نړۍ ډیرو لرو سیمو ته په ډیره لږه موده کې د بانک له لارې پیسې لیردوو. E-Commerce یا بریښنايي سوداګرې د دودیزې سوداګرې په پرتله یوه ډیره پرمختللی بڼه ده. هغه هیوادونه چې له بریښنايي سوداګرې څخه کار اخلي، په حقیقت کې د پلورونکو او مشتریانو تر منځ د اړیکو د ټینګښت لپاره کار کوي. بریښنايي سوداګرې د وخت د سپما او د اضافي او بیخایه لګښتونو مخنیوي کوي. له دې سره په څنګ کې د پېر او پلور تر منځ نظم او انډول رامنځ ته کوي. بریښنايي سوداګرې اقتصادي چارې چټکې کړې، سوداګرې ورسره د پام وړ پرمختګ کړی او د سوداګرو د مالی ستونزو په حل کولو کې یې پوره مرسته کړې ده. همدارنګه بریښنايي سوداګرې د انټرنیټ، ټلیفون، موبایل، ټلګرام، فکس، ټلکس، بریښنالیک او نورو بریښنايي شبکو پواسطه رامنځته کیري، چې د بازار موندنې لپاره یې غوره فرصتونه رامنځ ته کړي چې د کاروبار له غوړېدو سره یې د پام وړ مرسته کړېده.

په پای کې ویلی شو چې بریښنايي سوداګرې د هیوادونو د اقتصادي پرمختګ لپاره یوه ستره اړتیا ده، زموږ په ګران هیواد کې هم دا اړتیا محسوسیږي چې نور سوداګریز سیستم په تدریجي ډول له ساده بڼې څخه عصري بڼې ته واوړي.

وړاندیزونه

- ۱ – دولت باید د بریښنايي سوداګرې د ترویج په موخه سهولتونه ایجاد کړي.
- ۲ – د بریښنايي سوداګرې په برخه کې باید د عامه پوهاوي پروګرامونه په کار واچول شي.
- ۳ – بریښنايي تکنالوژي تجهیزاتو او وسایلو بېي راتیټي کرل شي تر څو بریښنايي سوداګرې وغوړیږي.

۴ – د پرمختللو هیوادونو له تجربو څخه کامله استفاده وشي.

۵ – پدې برخه کې د خصوصی سکتور لاس نیوی وشي تر څو خصوصی سکتور پانگې اچونې ته وهڅول شي.

Abstract

The current world has got great prestige as village due to the creation and development of technology where the technology in day to day changes have also created many changes and progress in the trade. Knowing that the traditional Commerce (Commerce that are done by physical systems) electronic commerce in many welfare. Commerce (complete business) of the Commerce than in which all the stages of production included items the product helps supply to consumers from displacement. Or all the economic activities that the material harm to consumers from shifting production, the name of the business or Commerce, and trade in which goods and services to be carried by the selling and buying process of Internet, is known as electronic Commerce.

Electronic Commerce helps us achieve international accessibility, we can afford to invest our Market with minimum investment. A company can create a fairly consistent business partner with ease, low cost, short time, broad hours, widespread interactions with clients, distance reduction, and rapidly more frequent and internationally.

Electronic Commerce can be used in various formats like B²B, B²C, B²G, C²C, G²C, and other types of electronic devices such as Telegraph, Telex, Telephone, Mobile Phones, Email, Internet, and other ways, Which causes economic strength of one country in the development of business and consequence.

ماخذونه

- ۱ – اکبري، محمد حامد. (۱۳۹۷). برېښنايي بانکوالي. کابل: نوی مستقبل خپرندويه ټولنه.
- ۲ – خلیلی، صفي الله. (۱۳۹۶). کاروبار پیژندنه. ننګرهار: دعوت خپرندويه ټولنه.
- ۳ – سید مسعود. (۱۳۹۲). بانکداري. ژباړن: صمیم، سید داود. ننګرهار: کتاب خپرندويه ټولنه.
- ۴ – فرخاري توحیدي، عزت الله. (۱۳۹۶). د مدیریتي پوښتنو بانک. ژباړن: خوښ، محمد نواب. کابل: نویسا خپرندويه ټولنه.
- ۵ – Chaffy, Dave. (۲۰۰۹). E- Business and E- Commerce Management, ۴th Edition.
- ۶ – Gary P, Schneidr. (ND). Electronic Commerce. ۴th Edition.
- ۷ – Kalakota, Ravi, Whiston, Andrew. (ND). Electronic Commerce. A Manager's Guide.
- ۸ – Nasir, M. Saeed. (۲۰۱۱-۱۲). Money Banking and Finance. Faisalabad: Kitab Markaz Publisher.
- ۹ – Nasir, M Saeed. (۲۰۱۱-۱۲). Introduction to Business. Lahor: New Fine Printing Press.

نوماند استاد محمد نبی حیدر خیل

د اداره او حسابداري انستیتوت

اداره او تجارت خانگه

بریننالیک: nabihaiderkhel@gmail.com

موبایل شمیره: ۰۷۷۹۴۵۹۵۲۷